Embargo tot moment van uitspreken op 29 januari na 20.00 uur

Levend Liberalisme

Korte toespraak bij het veertigjarig jubileum van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie door de fractievoorzitter in de Tweede Kamer.

Een grote, oude vrijheidsboom staat midden op het plein van de Westeuropese beschaving. Lang geleden, ten tijde van de Verlichting, is hij daar geplant. Sindsdien is er veel op dat drukke plein gebeurd. Oorlog en vrede, vrijheid en verdrukking. De liberale boom heeft al dat gewoel doorstaan en is steeds groter gegroeid. Al heel lang zit er een sterke Nederlandse tak aan.

Ik houd van oude bomen; kan lang naar hun stam kijken - zo'n beuk met bonkige wortels en een grijsgroene, welvende stam, jaar in jaar uit als pilaar onder een grote koepel bladeren.

Men zegt dat de Germaanse stammen die ons land vóór het Christendom bevolkten de zeer oude bomen aanbaden. Wie onder een woudreus gaat staan en langs alle rondingen, takken en bulten naar de hemel kijkt, begrijpt waarom. Zo'n stil

gevaarte straalt een geweldige levenskracht uit. Je raakt in de macht van het mysterieuze principe dat aan die boom ten grondslag ligt - de groeikracht van de natuur.

Oe liberale vrijheidsboom op dat plein heeft als levensprincipe de groeikracht van de mens - zelf kind van de natuur, maar ook de meester ervan.

Een boom die ophoudt met groeien, wordt prooi van afbrekende natuurkrachten, vermolmt en valt ter aarde. Als wij als liberalen tevreden stil zouden staan bij wat de VVD bereikt héέft, maar het levende liberalisme zouden verliezen, zou het weldra ook met ons gedaan zijn. Dit jubileum moeten we dus opnieuw bij onze opdracht stil staan : de groei van de mens in onze samenleving.

Liberalen weten dat de bron van maatschappelijke vooruitgang de vrije mens is, die verantwoordelijk handelt. Liberale staatkunde is een stelsel in elkaar zetten dat de mens in de samenleving stimuleert om zijn talenten te ontplooien en voor de gemeenschap in te zetten.

De oude maatschappij waarin dogma's en gezag zo'n grote rol speelden, is er niet meer. De jonge mens staat alleen in de drukte van economie en techniek, zoekt zélf zijn ethiek, krijgt weinig leiding, aanvaardt gezag ook minder, en wordt lang niet altijd tot zinvol gedrag aangespoord.

Jaren geleden las ik eens het verhaal van een Russische schrijver - ik ben vergeten wie het was. Het ging over een jonge man, die de diepste wijsheid en de zin van het leven in godsdienst,

filosofie en wetenschap zocht. Hij was briljant, las de moeilijkste boeken, maar raakte door zijn overpeinzingen steeds meer in de war. Overdag doolde hij door de bibliotheek. 's Nachts las en schreef hij, en verscheurde het weer. Hij kon de ware zin van het leven maar niet vinden. De grootste geleerden gaven geen goed antwoord. Hij begon zichzelf te verwaarlozen en viel ten prooi aan diepe depressies. In het holst van de winternacht werd hij door wanhoop naar buiten gedreven om zich van de brug in de rivier te storten. Vlak voor de brug zag hij een kind liggen, half bevroren, in de sneeuw. Hij legde zijn jas over het kind. De jas had hij toch niet meer nodig, als hij zo in het koude water zou zijn verdronken. Het kind keek op en vroeg iets te drinken. Voedsel en drinken had de student thuis achtergelaten, dus hij pakte het kind op, bracht het naar zijn kamer, maakte de kachel aan, gaf het te eten, en haalde een dokter, want het kind bleek ziek. En zonder erbij stil te staan, vergat hij zijn voornemen een eind aan zichzelf te maken.

Dit eenvoudige verhaal heeft ons veel te vertellen. Wij leven in een tijd waarin veel mensen onder de oppervlakte van de welvaart een leegte verbergen. Het drukke tempo van de

è

moderne maatschappij vol techniek leidt af van de vraag welke zin wij het leven willen geven. Mensen nemen geen genoegen met produktie en consumptie, willen deelhebben aan iets dat groter is dan henzelf. Het leven krijgt betekenis door te zorgen voor de toekomst van wie hen lief zijn en te bouwen aan een betere maatschappij. Wij, als liberalen, willen een vrije maatschappij van mondige mensen, zelfstandig en sociaal, elkaar ertoe aanzettend het beste uit onszelf te halen. De grote problemen van onze tijd zijn als het zieke kind dat die student weer op deed leven: de langdurige werkloosheid, de voortwoekerende milieuvervuiling, de grove criminaliteit, de dreiging van massavernietigingswapens, van onrecht, onderdrukking en armoede in de wereld.

Het maatschappelijk middenveld van kerk, school en organisatie speelt niet meer zo'n grote normatieve rol als vroeger. Nu komt het meer dan ooit op de mensen in de media aan - ook de politiek kan een voorbeeld te stellen, normen uit te dragen, zin aan het bestaan te helpen geven. In de VVD zijn we daar terughoudend in , zakelijk en rationeel als we zijn, met respect voor ieders overtuiging. Maar de VVD moet dat normatieve, inspirerende element in de politiek niet schuwen. De ethiek en zingeving van het liberalisme is een boodschap die wij met verve horen uit te dragen. Er is zóveel te doen om het leven boeiend te maken ; zoveel taken blijven nog liggen, terwijl werkloosheid, doelloosheid, en het aantal zelfmoorden onder jongeren zo

hoog zijn. In een wereld van
onvrijheid, geweld, milieubederf en armoede is er zóveel om aan te pakken. Dat mobiliserende element - dat ontbreekt vaak in de politiek.
#
Aan het eind van de jaren tachtig leven wij eigenlijk in een tijd met geweldige kansen. Nieuwe technieken vergroten de mogelijkheden van de mens, niet alleen ten kwade maar vooral ten goede. Een groeiend aantal ontwikkelingslanden verbreekt de ketens van de armoede. Communistische landen zoeken naar hervorming. Gorbatsjov's veranderingen bieden een historische kans om de bewapening stap voor stap tweezijdig te verminderen. Als de hervormingen in de Sovjet Unie doorgaan en sterker worden, zou in de toekomst de erfenis van Stalin, de onderwerping van Oost Europa, misschien vreedzaam en geleidelijk kunnen worden omgevormd in een pluriform Oost- Europa, samenwerkend met West-Europa - een liberale droom die ééns werkelijkheid kan worden.
Nederland ligt als een groene polder aan de kust van West Europa. Die éénheid van West Europa, die moet er komen. Daarin ligt onze toekomst. Een Westeuropese unie, bondgenoot van Noord Amerika, bruggenslaand naar het Oosten. Nederland als schakel tussen onze buurlanden, hen aansporend tot samenwerking. Zonder Westeuropese eenheid zal er op den duur geen welvaart, geen veiligheid, geen schone lucht of zuiver water zijn.
è
In het boek Genesis staat in alle eenvoud dat de mens is aangesteld om de aards te bewerken en bewaren. Bewerken doen we maar al te goed -beweren moeten we nog leren. En snel voordat de rivieren dood zijn de zee ziek en de bossen kaal. Op onze blauwe planeet heeft zich om de buitenste schil in miljarden jaren een wonder voltrokken leven ontwikkeld wellicht uniek in het heelal. Gaat die schepping ten gronde omdat de meester ervan - de mens zijn eigen bronnen vergiftigt? Een liberale partij, die dat mens probeert te dienen, moet daar tegen ten strijde trekken.
Wij leven teveel in het vluchtige nu, en te weinig in de blijvende toekomst. Juist door onze oude traditie moeten liberalen de lange termijn zoeken. Geen populair beleid voorstellen, dat kritiek voorkomt doch de problemen op den duur vergroot. Duurzame oplossingen aandragen.

In ons land wordt al sinds de jaren zeventig op kosten van de toekomst geleefd. Materiële en morele rekeningen moeten vroeg of laat betaald worden. Levend liberalisme, dat aan de

toekomst werkt, loopt niet voor pijnlijke besluiten weg, die ons op kritiek en ledenverlies komen te staan, maar nodig zijn uit landsbelang. Dat zal ons op den duur versterken.
Die vrijheidsboom is niet van snelgroeiend, zacht hout gemakt. Wij zijn een sterke, nog immer groene tak aan die grote oude beuk.
In 1945 is in ons land de vrijheid hersteld, het vrij-zijn van oorlog en buitenlandse onderdrukking. De Nederlandse liberalen hebben na de bevrijding de Partij van de Vrijheid opgericht, de voorloper van onze Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Zij deden dat in het besef dat vrijheid méér is dan de afwezigheid van onderdrukking, en dat er veel te doen is om haar, geestelijk en materieel, inhoud te geven en te laten groeien - ook voor andere volken.
Op een eenvoudig monument uit die tijd zei een dichter het aldus:
"Gedenk de offers, die 't herwinnen van vrijheids vreugden vroeg;
Bedenk welk daaglijks offer 't doen groeien van vrijheid steeds weerom U vraagt."
Dat is de kern van de zaak, de zin van de VVD, de tactiek waar wij allen voor staan.
Joris J.C. Voorhoeve